

WOJSKO POLSKIE W OPERACJACH POKOJOWYCH I STABILIZACYJNYCH W LATACH 1953-2009

Sławomir SADOWSKI

Pojęcie „misja (operacja) pokojowa” jest różnorodnie definiowana w myśli i praktyce międzynarodowej. Według „Answer.com” operacja pokojowa to działanie międzynarodowe prowadzone w celu wsparcia wysiłków dyplomatycznych na rzecz ustanowienia i utrzymania pokoju. Słownik ten wymienia następujące typy operacji pokojowych: peace building, peace enforcement, peacekeeping, peacemaking¹. „Dictionary Babylon” postrzega operację pokojową, jako wielonarodową lub międzynarodową operację o charakterze wojskowym organizowaną w celu zapobieżenia kryzysowi międzynarodowemu lub przywrócenia pokoju poprzez promowanie pokojowych rozwiązań konfliktu oraz kształtowanie środowiska międzynarodowego w sposób wspierający pojednanie oraz odbudowę pokojowych relacji pomiędzy stronami konfliktu².

Według Organizacji Narodów Zjednoczonych misja pokojowa jest wyjątkowym i dynamicznie rozwijającym się narzędziem opracowanym przez ONZ przeznaczonym do pomocy krajom rozdzielanym przez konflikty, stworzonym do organizowania i wdrażania warunków dla trwałego pokoju³. Doktryna amerykańska określa operację pokojową (także stabilizacyjną), jako działania przy pomocy środków dyplomatycznych lub wojskowych mających na celu przywrócenie pokoju lub też wykonanie międzynarodowej decyzji wobec zdestabilizowanego obszaru. Amerykanie dzielą operacje pokojowe na: dyplomację prewencyjną, działania rozjemcze oraz operacje zbrojne⁴.

Można, więc przyjąć, że misja pokojowa (stabilizacyjna) to działanie stosowane przez uprawnione organizacje międzynarodowe lub państwa z upoważnienia tychże organizacji, o charakterze militarnym, policyjnym i administracyjnym w celu utrzymania lub przywrócenia pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego lub wewnętrznego przez zmianę sytuacji stanowiącej groźbę dla pokoju, ułatwienie pokojowego załatwienia sporu, bądź to dla zainicjowania akcji w związku z groźbą naruszenia pokoju.

PODSTAWY PRAWNE MISJI POKOJOWYCH I STABILIZACYJNYCH

Podstawą systemu utrzymywania światowego pokoju i bezpieczeństwa jest Karta Narodów Zjednoczonych podpisana 26 czerwca 1945 r. w San Francisco⁵. Zgodnie z nią instytucją odpowiedzialną za realizację tego zadania stała się Rada Bezpieczeństwa ONZ, która może podejmować szereg działań zmierzających do utrzymania pokoju i bezpieczeństwa w świecie. Prawno-międzynarodowe podstawy funkcjonowania Rady Bezpieczeństwa zawierają rozdziały: VI, VII, VIII Karty Narodów Zjednoczonych.

Rozdział VI – „*Pokojowe rozstrzygnięcie sporów*” koncentruje się na określeniu uprawnień Rady Bezpieczeństwa w rozwiązywaniu sporów międzynarodowych nadając jej prawo do występowania w imieniu społeczności międzynarodowej do stron konfliktu by rozwiązały go za pomocą niewojennych sposobów, a zwłaszcza poprzez rokowania, badania, pośrednictwo, koncyliację, rozjemstwo, rozstrzygnięcia sądowe, odwołanie się do organów lub układów regionalnych, albo w drodze innych środków pokojowych według własnego wyboru⁶. Rada Bezpieczeństwa może badać każdy spór lub każdą sytuację, która prowadzi do nieporozumień międzynarodowych lub sporów, w celu ustalenia, czy dalsze trwanie sporu lub sytuacji zagraża utrzymaniu międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. Każdy członek Organizacji Narodów Zjednoczonych może zwrócić uwagę Radzie Bezpieczeństwa lub Zgromadzeniu Ogólnemu na wszelkie spory lub sytuacje zaistniałe w świecie. W każdej

1 Answers.com; <http://www.answers.com/topic/peace-operations>

2 Dictionary Babylon; http://dictionary.babylon.com/peace_operations

3 United Nations Peacekeeping; <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/>

4 Peace Operations, „Field Manual Headquarters” No. 100-23, Washington 1994, s. 111.

5 Karta Narodów Zjednoczonych, „Ośrodek Informacji ONZ w Warszawie” http://www.unic.un.org.pl/dokumenty/karta_onz.php#6 (22.04.2009)

6 Ibidem.

fazie sporu lub w sytuacji podobnego rodzaju Rada Bezpieczeństwa może zalecić odpowiednią procedurę lub sposób załatwienia, lecz musi brać pod uwagę stanowisko skonfliktowanych stron.

Rozdział VII „*Akcja w razie zagrożenia pokoju, naruszenia pokoju i aktów agresji*” stanowi podstawę do podejmowania międzynarodowych misji o charakterze wojskowym dla utrzymania pokoju i bezpieczeństwa. W sytuacji, gdy Rada Bezpieczeństwa stwierdza zagrożenie lub naruszenie pokoju, bądź akt agresji może zastosować różne środki w celu utrzymania albo przywrócenia międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. Obok środków niepociągających za sobą użycia siły zbrojnej, takich jak całkowite lub częściowe zerwanie stosunków gospodarczych oraz komunikacji: kolejowej, morskiej, lotniczej, pocztowej, telegraficznej, radiowej i innej, jak również zerwanie stosunków dyplomatycznych, Rada Bezpieczeństwa może przeprowadzić siłami powietrznymi, morskimi lub lądowymi taką akcję, jaką uzna za konieczną dla utrzymania albo przywrócenia międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. Akcja ta może obejmować demonstrację, blokadę i inne operacje sił zbrojnych, powietrznych, morskich lub lądowych członków Organizacji Narodów Zjednoczonych⁷. Aby przyczynić się do utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, wszyscy członkowie Organizacji Narodów Zjednoczonych zobowiązują się postawić do dyspozycji Rady Bezpieczeństwa niezbędne siły zbrojne oraz udzielić pomocy i ułatwień, włączając w to prawo przemarszu. Żadne postanowienie Karty NZ nie naruszają naturalnego prawa każdego członka Organizacji Narodów Zjednoczonych, przeciwko któremu dokonano zbrojnej napaści, do indywidualnej lub zbiorowej samoobrony, zanim Rada Bezpieczeństwa zastosuje środki, konieczne dla utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa.

Karta Narodów Zjednoczonych (Rozdział VIII „*Układy Regionalne*”) pozwala również na tworzenie regionalnych organizacji lub układów, których celem jest utrzymanie pokoju i bezpieczeństwa, ale tylko pod warunkiem, że ich działalność będzie zgodna są z celami i zasadami Organizacji Narodów Zjednoczonych. Organizacje takie winny dołożyć wszelkich starań w celu pokojowego rozstrzygnięcia sporów o charakterze lokalnym na podstawie tych układów lub przy pomocy tych organizacji, zanim przedstawią te spory Radzie Bezpieczeństwa. Rada może upoważnić takie organizacje do działania w jej imieniu, jednak żadne środki przymusu zbrojnego nie mogą być użyte bez jej zgody⁸.

Drugim filarem determinującym prawomocność międzynarodowych operacji pokojowych są gwarancje praw człowieka zawarte w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka oraz Międzynarodowych Paktach Praw Obywatelskich i Politycznych oraz Międzynarodowych Paktach Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych, a także regionalne regulacje międzynarodowe w tym zakresie. W Preambule „*Powszechnej Deklaracji...*” stwierdza się, że: „*uznanie przyrodzonej godności oraz równych i niezbywalnych praw wszystkich członków wspólnoty ludzkiej jest podstawą wolności, sprawiedliwości i pokoju świata*”⁹ Prawa człowieka są, więc jednym z fundamentów pokojowego ładu światowego, a tym samym Narody Zjednoczone stojąc na straży praw człowieka gwarantują powszechny pokój i bezpieczeństwo jednostce ludzkiej. Ale kwestię tę można traktować odwrotnie, gdyż ONZ stojąc na straży pokoju podejmuje stosowne działania na rzecz ochrony i przestrzegania praw człowieka. Jednocześnie siły pokojowe ONZ muszą działać zgodnie z międzynarodowymi standardami w tym zakresie, a tym samym muszą być zdolne do rozpoznawania naruszeń praw człowieka i stosownie reagować zgodnie z posiadanym mandatem i kompetencjami.

7 Ibidem.

8 Ibidem.

9 Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, http://www.unesco.pl/fileadmin/user_upload/pdf/Powszechna_Deklaracja_Praw_Czlowieka.pdf

Źródeł operacji pokojowych należy upatrywać także w regulacjach międzynarodowego prawa humanitarne, zwanego także prawem wojny lub prawem konfliktów zbrojnych. Współczesne prawo humanitarne jest zawarte w czterech Konwencjach Genewskich z 1949 r. oraz dwóch Protokołach Dodatkowych z 1977 r. i jednego z 2005 r. oraz innych szczegółowych regulacjach ograniczających środki i metody walki¹⁰. Międzynarodowe Prawo Humanitarne reguluje: prawa wojny i konfliktów zbrojnych, środki i metody walki, zasady ochrony dziedzictwa kulturalnego i środowiska naturalnego. Ponadto reguluje zasady ochrony ofiar konfliktu, w tym osoby uczestniczące i nieuczestniczące w działaniach wojennych, a więc prawa osób cywilnych i tzw. „*non-combatants*”. Na straży przestrzegania tych zasad w czasie konfliktu, jaki i w okresie postkonfliktowym mogą stać siły międzynarodowe na mocy mandatu Rady Bezpieczeństwa ONZ.

Mandat Rady Bezpieczeństwa jest formą prawną międzynarodowego wsparcia realizacji określonych działań na rzecz przywrócenia i utrzymania pokoju w zdestabilizowanym obszarze. W zależności od charakteru konfliktu może przybierać on różne formy. Zwykle mandat ma prowadzić do przerwania ognia przez strony konfliktu, tak by stworzyć warunki do przygotowania i wdrożenia w życie wszechstronnego porozumienia pokojowego zadowalającego obie strony. Prócz mandatów odnoszących się do konkretnych konfliktów Rada Bezpieczeństwa formułuje także szersze upoważnienia kształtujące międzynarodowe środowisko bezpieczeństwa. Są to zwykle dyrektywy, które prowadzą do ochrony słabszych członków społeczeństwa w warunkach konfliktu zbrojnego.

KLASYFIKACJA MISJI

Zachowanie i przywracanie pokoju oraz kształtowanie bezpieczeństwa międzynarodowego w świecie jest jednym z najważniejszych zadań Organizacji Narodów Zjednoczonych, realizowanych często w połączeniu z innymi aktorami stosunków międzynarodowych. W okresie po 1945 roku organizacja ta ukształtowała szereg mechanizmów i sposobów realizacji tego zadania, z których najważniejsze to działania typu:

- zapobieganie konfliktom (*conflict prevention*),
- tworzenie pokoju (*peacemaking*),
- utrzymywanie pokoju (*peacekeeping*),
- egzekwowanie pokoju (*peace enforcement*),
- budowanie pokoju (*peacebuilding*)¹¹.

Zapobieganie konfliktom pociąga za sobą różnorodne działania o charakterze dyplomatycznym zmierzające do powstrzymania eskalacji konfliktu. Optymalnym byłoby stworzenie systemu wczesnego ostrzegania, który zbierałby informacji o konfliktach i analizował ich rozwój. W obszarze zapobiegania konfliktom Narody Zjednoczone posługują się różnymi formami działań, głównie zaś: negocjacjami, rokowaniami, dobrymi usługami, mediacjami, komisjami śledczymi, koncyliacjami, arbitrażami i międzynarodowymi sądami stałymi. Pozostałe formy oddziaływań pokojowych mają charakter nie tylko dyplomatyczny, ale i organizacyjny, a tym samym wymagają zastosowania różnych sił i środków, jak formacje wojskowe, policyjne, urzędników oraz specjalistów z różnych dziedzin, którzy potrafią nie tylko powstrzymać konflikt, lecz podjąć działania, które prowadzą do rzeczywistej likwidacji zarzewia sporu.

10 I Konwencja genewska w sprawie polepszenia losu rannych i chorych w armiach czynnych na lądzie; II Konwencja genewska w sprawie polepszenia losu rannych, chorych i rozbitków sił zbrojnych na morzu; III Konwencja genewska w sprawie traktowania jeńców; IV Konwencja Genewska o Ochronie Osób Cywilnych Podczas wojny; Protokoły dodatkowe I i II z 1977 r. do Konwencji Genewskich z 12 sierpnia 1949; Protokół dodatkowy III z 2005 r. do Konwencji Genewskich z 12 sierpnia 1949.

11 An Agenda for Peace Preventive diplomacy, peacemaking and peace-keeping. "Report of the Secretary-General pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992"; <http://www.un.org/Docs/SG/agpeace.html>; Peacekeeping Operations. Principles and Guidelines, New York 2008, s. 17-18.

Misja tworzenia pokoju ma charakter przede wszystkim dyplomatyczny i jej celem jest skłonienie stron konfliktu do zawarcia porozumienia. Sekretarz Generalny ONZ na prośbę Rady Bezpieczeństwa, Zgromadzenia Ogólnego lub z własnej inicjatywy może podjąć działania pojednawcze. Rolę rozjemców mogą pełnić również specjaliści wysłannicy, rządy czy organizacje regionalne. ONZ może zareagować tylko i wyłącznie za zgodą stron konfliktu. Operacja typu *peacemaking* może być podjęta znacznie wcześniej niż w momencie zaistnienia kryzysu, a więc w chwili, gdy spór grozi przekształceniem się w konflikt.

Peacekeeping jest techniką utrzymania pokoju w sytuacji, gdy osiągnięto wstępne porozumienie i powstrzymano walki, a pokój jest jeszcze kruchy i nietrwały. ONZ została upoważniona do stosowania zbiorowych środków dla zapobiegania oraz usuwania zagrożeń i naruszeń pokoju, a także tłumienia wszelkich aktów agresji. W razie zaistnienia takiej sytuacji organem posiadającym kompetencje do podejmowania akcji jest Rada Bezpieczeństwa. Zgodnie z Kartą NZ obowiązkiem Rady Bezpieczeństwa jest zapobieganie naruszeniom pokoju oraz zastosowanie środków przymusu w razie dopuszczenia się przez państwo aktu agresji. Kraje zasiadające w Radzie decydują o zasadniczych celach misji, uczestnikach i czasie trwania. Operację można przeprowadzić wyłącznie za zgodą stron konfliktu. Ukształtowany przez lata mechanizm rozwijał się od operacji wojskowej (system obserwatorów na linii przerwania ognia, rozdzielanie sił zbrojnych), przez działania polityczne, których zadaniem jest utrzymanie porządku i bezpieczeństwa w warunkach konfliktu wewnętrznego, po operacje cywilne, których celem jest zbudowanie podstaw trwałego pokoju.

Działania typu *peace enforcement* polegają na wykonaniu z upoważnienia Rady Bezpieczeństwa różnych działań o charakterze przymusowym, włączając w to działania wojskowe, do zmuszenia agresora (lub inny podmiot naruszający pokój i bezpieczeństwo) do zaniechania nieprawnych działań i podporządkowania się międzynarodowemu prawu. Rada Bezpieczeństwa może realizować takie działania za pomocą instytucji ONZ i jej państw członkowskich lub przekazać te uprawnienia organizacjom regionalnym. Do głównych form wymuszania pokoju należą: operacje wojskowe, embargo całkowite lub częściowe, zablokowanie aktywów agresora zagranicą, zakaz przyjmowania przywódców państwa – agresora zagranicą.

Jak się wydaje najciekawszymi i pociągającymi za sobą długofalowe skutki są operacje typu *peacebuilding*. Budowanie pokoju polega na podejmowaniu akcji mających na celu uniemożliwienie ponownego powstania sytuacji konfliktowej oraz dążeniu do umocnienia pokoju, m. in. poprzez działania na polu militarnym, takie jak rozbrojenie, demobilizacja, niszczenie broni. Budowanie pokoju obejmuje również repatriację uchodźców, opiekę nad dziećmi poszkodowanymi przez konflikt, organizowanie instytucji prawno - rządowych, przeprowadzanie reform oraz wyborów, kontrolę nad przestrzeganiem praw człowieka, usprawnianie aparatu wewnętrznego, sądownictwa i policji, a także odbudowywanie gospodarki kraju uwikłanego w konflikt.

NATO przejęło powyższą typologię łącząc ją w grupę misji pod nazwą operacje wspierania pokoju (ang. *peace support operations*), nazywane często - w celu odróżnienia od typowych operacji bojowych - jako operacje inne niż wojna (ang. *operations other than war* – OOTW). Spotyka się również określenie tego typu operacji, jako operacje niewynikające z artykułu V (ang. *non-article V operations*) w odróżnieniu od operacji militarnych podejmowanych przez NATO w celu obrony terytorialnej integralności Sojuszu i jego państw członkowskich, zgodnie z postanowieniami artykułu V Traktatu Północnoatlantyckiego. Do operacji wspierania pokoju zalicza się:

- zapobieganie konfliktom (ang. *conflict prevention*),
- tworzenie pokoju (ang. *peacemaking*),
- utrzymanie pokoju (ang. *peacekeeping*),

- wymuszanie pokoju (ang. *peace enforcement*),
- budowanie pokoju (ang. *peacebuilding*),
- pomoc humanitarna (ang. *humanitarian aid*)¹².

Innymi mocno zaangażowanymi w misje pokojowe organizacjami międzynarodowymi są instytucje regionalne, jak Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, Unia Afrykańska oraz Wspólnota Niepodległych Państw.

Zdefiniowanie pojęcia operacja (misja) stabilizacyjna jest znacznie trudniejsze. Stosowane jest ono zarówno w słowniku pojęciowym ONZ, NATO, a także od pewnego czasu Unii Europejskiej, chociaż samo pojęcie każdorazowo jest definiowane nieco odmiennie.

W okresie postzimnowojennym ONZ przeprowadziło jedną operację, którą nazwano stabilizacyjną, czyli misję w Haiti, zakładającą przywrócenie normalnych warunków rozwoju społecznego i ekonomicznego kraju po gwałtownych zamieszkach wewnętrznych wybuchłych po wyborach prezydenckich w 2000 r. Opozycja zakwestionowała ich wyniki oskarżając rząd o fałszerstwa. W lutym 2004 roku w kraju wybuchł konflikt zbrojny, w rezultacie Rada Bezpieczeństwa przyjęła rezolucję S/RES/1529 (2004) tworzącą Tymczasowe Siły Wielonarodowe (Multinational Interim Force - MIF), które 30 kwietnia 2004 roku zostały przekształcone w Misję Stabilizacyjną ONZ na Haiti (MINUSTAH)¹³. Misja ta była kontynuacją wcześniejszych realizowanych od 1994 r. operacji pokojowych ONZ na Haiti¹⁴.

Według amerykańskich poglądów (tożsamy z poglądami NATO) operacja stabilizacyjna jest częścią procesu postwojennego, czyli działań na rzecz odbudowy infrastruktury społecznej i materialnej zniszczonego w okresie dyktatury i wojną kraju. W ostatnich latach misjami stabilizacyjnymi nazwano operacje w Afganistanie i Iraku. Pierwotnie zakres misji sprowadzał się do prowadzenia operacji stabilizacyjnej w strefie odpowiedzialności w celu zapewnienia bezpiecznych i stabilnych warunków dla rozwoju i funkcjonowania administracji, opartej na zasadach prawa, promowania regionalnej stabilności, eliminowania groźby ze strony terrorystów i odbudowy bazy materialnej społeczeństwa. Tymczasem już po przybyciu okazało się, że misję można realizować dopiero po zdławieniu oporu pozostałości reżimów. Szybko okazało się także, że pojawiły się nowe siły skierowane przeciwko wojskom koalicji i operacje stabilizacyjne przeradzały się w długotrwałe wojny przeciwpartyzanckie¹⁵.

W XXI wieku misje stabilizacyjne, na podstawie mandatu Rady Bezpieczeństwa ONZ podejmuje Unia Europejska w ramach Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony¹⁶. Unia definiuje misje stabilizacyjne, jako działania, których celem jest, poprzez obecność sił wojskowych i policyjnych, ogólna poprawa bezpieczeństwa w rejonie operacji, stworzenia

12 H. A. Frantzen, NATO and Peace Support Operations 1991-1999. Policies and Doctrines, Routledge 2005, s. 36-40.

13 Mandat MINUSTAH obejmuje: wspieranie Rządu Tymczasowego w tworzeniu bezpiecznych warunków w kraju, przywróceniu funkcjonowania prawa, udzielenie pomocy w monitorowaniu, restrukturyzacji i reformowaniu policji, pomoc w rozbrojeniu, demobilizacji i reintegracji uzbrojonych grup, ochronę ludności cywilnej w obliczu zagrożenia przed przemocą fizyczną, ochronę personelu, urządzeń i sprzętu Narodów Zjednoczonych, wspieranie Rządu Tymczasowego w wysiłkach na rzecz narodowego pojednania oraz przemian demokratycznych i rozwoju instytucji państwowych, pomoc w organizacji wolnych i sprawiedliwych wyborów parlamentarnych, prezydenckich i samorządowych. Ponadto mandat zakłada wspieranie Rządu Tymczasowego oraz haitańskich instytucji w wysiłkach na rzecz promocji i przestrzegania praw człowieka oraz monitorowanie przestrzegania praw człowieka, w tym sytuacji powracających uchodźców i osób wysiedlonych Mission des Nations Unies pour la stabilisation en Haïti: http://www.un.org/french/peace/peace/cu_mission/minustah/

14 Mission des Nations Unies en Haïti: http://www.un.org/french/peace/f_unmih.htm

15 P. Mickiewicz, Polska koalicji antyterrorystycznej. Cele strategiczne polityki zagranicznej i bezpieczeństwa na początku XXI wieku, s. 5; http://www.wns.dswe.pl/fileadmin/user_upload/wsztecnica/02.pdf

16 W oparciu o dokumenty ONZ oraz OBWE Unia Europejska zbudowała swój system umacniania i kształtowania pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego. W zakresie zwiększania unijnej zdolności prowadzenia misji pokojowych – wojskowych czy też cywilnych ważną rolę odgrywają dwa dokumenty: Deklaracja Petersberska (1992 r.) i Traktat Amsterdamski (1997 r.). Deklaracja Petersberska stworzyła i zdefiniowała katalog misji. Wyróżniono następujące rodzaje misji: akcje humanitarne, akcje ratownicze, operacje utrzymania pokoju, misje zarządzania (reagowania kryzysowego – crisis management) oraz operacje przywracania pokoju. Misje petersberskie uzyskały podstawę traktatową w Traktacie Amsterdamskim w 1997 r. R. Zięba, Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego, wyd. IV, Warszawa 2004, s. 169-178.

warunków społecznych i materialnych do uniemożliwienia stosowania przemocy, realizację porozumień i zobowiązań podjętych przez strony konfliktu. Unia przeprowadziła bądź aktualnie prowadzi trzy misje stabilizacyjne w: Bośni i Hercegowinie, Demokratycznej Republice Kongo i Czadzie¹⁷.

HISTORIA MISJI POKOJOWYCH I STABILIZACYJNYCH ORAZ ICH AKTUALNY STAN

Idea rozwiązywania wojen i konfliktów zbrojnych zbiorowym wysiłkiem społeczności międzynarodowej pojawiła się w 1919 r., na konferencji paryskiej kończącej I wojnę światową. W Traktacie Wersalskim zawarto sformułowania uprawniające Ligę Narodów do rozwiązywania konfliktów zbrojnych różnymi metodami do użycia siły wobec agresora włącznie¹⁸. Za pierwszą przeprowadzoną na dużą skalę operację pokojową można uznać misję rozjemczą Ligi Narodów na Śląsku w latach 1919-1921, która składała się z żołnierzy wojsk francuskich, włoskich i angielskich, a jej zadaniem był nadzór nad przeprowadzeniem plebiscytu, a po III Powstaniu Śląskim ostateczna delimitacja granicy polsko – niemieckiej¹⁹. W praktyce jednak dopiero powstanie ONZ w 1945 r. stworzyło skuteczne mechanizmy do prowadzenia operacji pokojowych. Zwłaszcza konflikty będące wynikiem procesu dekolonizacji staną się istotnym polem do realizacji idei operacji pokojowych.

Pierwszą misją, która otworzyła historię działań na rzecz pokoju Rady Bezpieczeństwa ONZ była powołana do życia 29 maja 1948 Misja ds. Nadzorowania Rozejmu na Bliskim Wschodzie (*the United Nations Truce Supervision Organization - UNTSO*). Została ona zorganizowana do kontroli przestrzegania rozejmu pomiędzy Izraelem a państwami arabskimi po wojnie w 1948 r.²⁰ Prawie rok później, powstała Grupa Obserwatorów Wojskowych ONZ w Indiach i Pakistanie (UNMOGIP), która została upoważniona do monitorowania stosunków między obu narodami²¹. Do 1989 r. ONZ uruchomiła trzynastę misji obserwacyjnych w obszarach konfliktów na całym świecie.

Po wojnie sueskiej w 1956 r. Rada Bezpieczeństwa zaproponowała nową formę działań na rzecz pokoju, czyli operację wojskową rozdzielenia skonfliktowanych stron. Pierwszą tego typu operacją była *First United Nations Emergency Force* (listopad 1956 – czerwiec 1967) wprowadzająca siły ONZ pomiędzy wojska izraelskie i egipskie na półwyspie Synajskim. W obawie przed oskarżeniami o stronniczość sił pochodzących z jednego państwa, kanadyjski dyplomata Lester Bowles Pearson zasugerował, żeby wojska rozjemcze przyjęły charakter międzynarodowy²². W skład misji UNEF I weszli żołnierze Brazylii, Danii, Finlandii, Indii, Indonezji, Jugosławii, Kanady, Kolumbii, Norwegii i Szwecji tworząc pierwszą wojskową misję pokojową w dziejach²³. W sumie do 1989 roku przeprowadzono pięć tego rodzaju operacji. W uznaniu zasług dla pokoju światowego Lester Bowles Pearson w 1957 roku otrzymał Pokojową Nagrodę Nobla, a dziś uważany jest za ojca współczesnych wojskowych operacji pokojowych²⁴ Trzecim rodzajem misji wojsko-

17 Szerzej: EFOR Althea Home, <http://www.euforbih.org/eufor/>;

18 Zagadnienia te regulował paragraf 16 Paktu Ligi Narodów, 28 czerwca 1919 r. [w:] L. Mularska – Andziak, Historia Powszechna 1919-1939. Wybór tekstów źródłowych, Pułtusk 1997, s. 13.

19 W. Ryżewski, Trzecie Powstanie Śląskie, Warszawa 1977, s. 418-420.

20 Pierwsi obserwatorzy wojskowi przybyli w rejon misji w czerwcu 1948 r. i prowadzili działania na pograniczu Izraela z Egiptem, Jordanią, Syrią i Libanem. W czasie wojen w 1956, 1967 i 1973 zadania misji ulegały zmianom, lecz obserwatorzy pozostawali niezmiennie w rejonie konfliktu. W tej najdłuższej misji pokojowej ONZ uczestniczyli obserwatorzy z: Argentyny, Australii, Austrii, Belgii, Kanady, Chile, Chin, Danii, Estonii, Finlandii, Francji, Irlandii, Włochy, Nepalu, Holandii, Nowej Zelandii, Norwegii, Rosji, Słowacji, Słowenii, Szwecji, Szwajcarii i Stanów Zjednoczonych. Home site UNTSO United Nations Truce Supervision Organization; <http://untso.unmissions.org/>

21 United Nations Military Observer Group in India and Pakistan, <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unmogip/>

22 Pierwotna propozycja Pearsona by siły rozgraniczające składały się z żołnierzy kanadyjskich została zakwestionowana przez Egipt, który obawiał się, że Kanada wschodzący w skład Commonwealth może być zbyt probrytyjska i proizraelska, w konsekwencji wniosek Pearsona o międzynarodowym składzie sił rozjemczych.

23 First United Nations Emergency Force - UNEF I (November 1956 - June 1967); http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unefi.htm

24 Lester Bowles Pearson. The Nobel Peace Prize 1957, "Nobelprize.org" http://nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/1957/pearson-bio.html

wej ONZ na rzecz pokoju jest operacja wojenna prowadzona pod sztandarem Narodów Zjednoczonych. Pierwsza tego typu operacja rozpoczęła się, gdy Korea Północna dokonała agresji na Koreę Południową w 1950 r. Narody Zjednoczone zdecydowały o siłowym wyparciu agresora. W konsekwencji powołano do życia międzynarodowe siły zbrojne zdominowane przez USArmy, które przez trzy lata toczyły ciężkie walki z armią Korei Północnej wspieraną przez chińskich ochotników i wydzielone siły radzieckie. Konflikt ten znany, jako wojna koreańska, zakończył się rozejmem w 1953 r. Na straży zawieszenia broni ONZ usadowiła misję obserwacyjną wzdłuż strefy zdemilitaryzowanej, która w ograniczonym zakresie funkcjonuje do dzisiaj²⁵.

W 1988 r. Pokojową Nagrodę Nobla otrzymały siły pokojowe ONZ, za wkład w rozwiązywanie konfliktów na całym świecie²⁶.

Koniec zimnej wojny spowodował poważne zmiany w realizacji misji pokojowych ONZ i wielostronnych międzynarodowych. W nowym duchu współpracy, Rada Bezpieczeństwa wprowadziła nowy model misji pokojowych ONZ, w celu ułatwienia realizacji kompleksowych porozumień pokojowych, także w konfliktach wewnętrznych i wojen domowych. Ponadto poszerzono zakres działań o charakterze niewojskowym. Do kierowania operacjami pokojowymi w 1992 r. powołano do życia Departament Operacji Pokojowych ONZ²⁷.

Od 1989 r. Narody Zjednoczone przeprowadziły lub prowadzą 44 operacje pokojowe różnych typów. Warto podkreślić także realizację dwóch operacji wojennych za przyzwoleniem ONZ („Pustynna Burza” w latach 1990-1991 i w Somalii na początku lat 90-tych XX wieku). Spośród 55 operacji 29 to misje rozgraniczające, osłony ludności cywilnej i odbudowy infrastruktury państwa, a 26 obserwacyjne. Ogółem liczba operacji realizowanych po 1989 r. jest większa niż 44, gdyż część z nich rozpoczęła się przed 1989 rokiem²⁸. Operacje ONZ realizowane w okresie 1989-2009 w większości odnosiły się do konfliktów wewnętrznych (45), a tylko 10 rozgraniczało siły zbrojne w klasycznych konfliktach międzypaństwowych.

Jak już wspomniano według Karty Narodów Zjednoczonych w celu utrzymania pokoju i bezpieczeństwa na świecie, wszystkie państwa członkowskie ONZ powinny udostępnić Radzie Bezpieczeństwa niezbędne siły zbrojne i inne udogodnienia. Od 1948 r. ponad 130 państw czynnie uczestniczyło w wojskowych, policyjnych i cywilnych operacjach pokojowych. Brak jest danych, jaka globalna liczba osób pełniła służbę w misjach pokojowych. Szacuje się, że być może nawet milion żołnierzy, policjantów i cywilów służyło pod flagą ONZ w ciągu ostatnich 61 lat. W kwietniu 2009 służbę pod błękitnym sztandarem pełniło łącznie 92 655 obserwatorów wojskowych, policyjnych i żołnierzy, ze 117 krajów²⁹.

25 Kontyngent sił zbrojnych ONZ w Korei tworzyli żołnierze: Republiki Korei - 590,911; Stanów Zjednoczonych - 302,483; Kolumbii - 1,068; Belgii - 900; Wielkiej Brytanii - 14,198; Republiki Południowej Afryki - 826; Kanady - 6,146; Holandii - 819; Turcji - 5,453; Luxembourga - 44; Australii - 2,282; Filipin - 1,496; Nowej Zelandii - 1,385; Tajlandii - 1,204; Etiopii - 1,271; Grecji - 1,263; Francji - 1,119. United Nation Forces in Korea, <http://www.korean-war.com/>. Patrz także: P. M., Edwards, Korean War Almanac (2006), Westport 2006.

26 United Nations Peacekeeping Forces. The Nobel Peace Prize 1988, "Nobelprize.org"; http://nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/1988/index.html

27 Department of Peacekeeping Operations; <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/dpko.shtml>

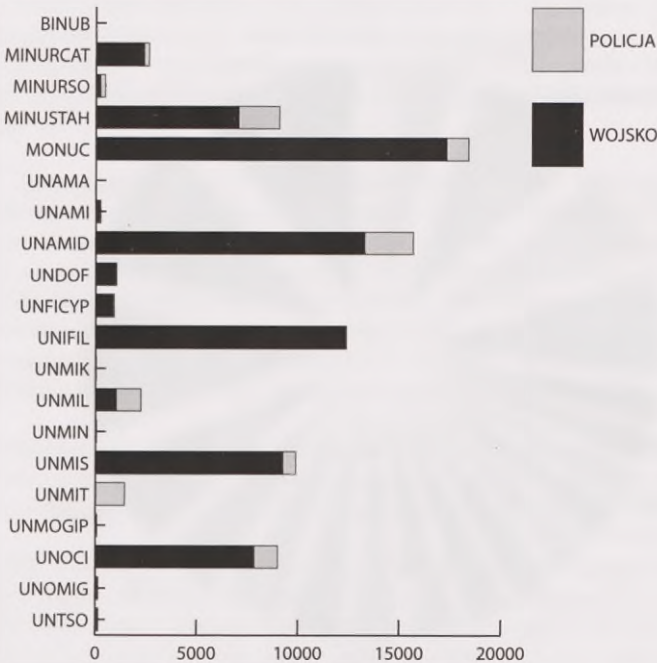
28 List of Operations. United Nations Peacekeeping; <http://www.un.org/Depts/dpko/list/list.pdf>

29 Gender Statistics by Mission - 30 Apr 2009, <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/contributors/gender/2009gender/apr09.pdf>

Wykres nr1

Liczebność aktualnych misji wojskowych ONZ

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Gender Statistics by Mission – 30 April 2009; <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/contributors/gend.html>

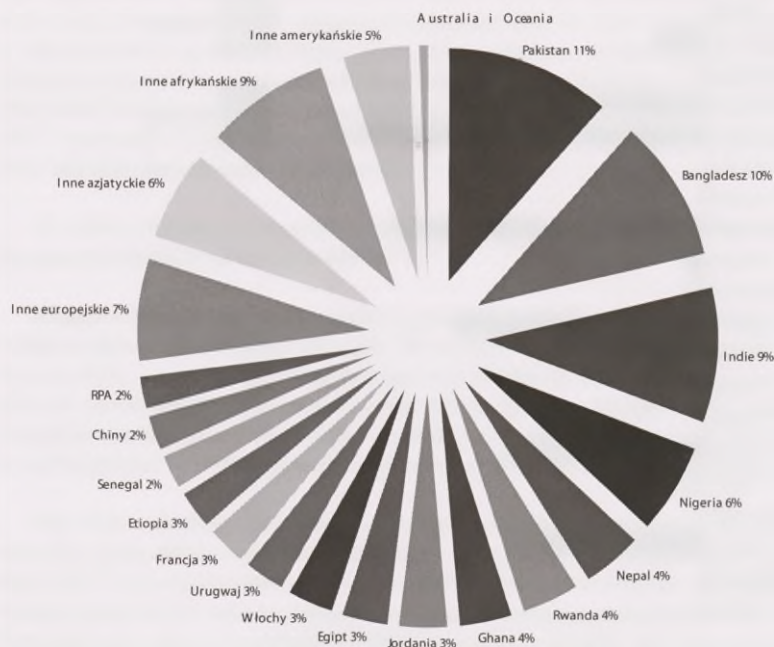
Największy wkład liczbowy w misje wnoszą aktualnie kraje rozwijające, dla których często zysk finansowy z misji jest głównym motorem uczestnictwa. Stopa zwrotu dokonywana przez ONZ za uczestnictwo w misji pokojowej jednego żołnierza wynosi miesięcznie: 1 028 dolarów na wynagrodzenia i dodatki; 303 dolarów dodatkowego wynagrodzenia dla specjalistów; 68 dolarów na eksploatację odzieży, narzędzi i sprzętu oraz 5 dolarów za broń osobistą. To bywa znaczące źródło dochodów dla krajów rozwijających się, w których rzeczywiste koszty utrzymania wojskowego są daleko niższe. W przypadku krajów wysokorozwiniętych muszą one zwykle dodatkowo dofinansowywać swój udział w misjach. 1 kwietnia 2009 r. największymi kontyngentami w służbie ONZ dysponowały: Pakistan (10 626), Bangladesz (9 220), Indie (8 617), Nigeria (5 792) Nepal (3 856), Rwanda (3 605), Ghana (3 332) Jordanią (3 113), Egipt (2 904) i Włochy (2 878)³⁰.

30 Ranking of Military and Police Contributions to Operations; http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/contributors/2009/apr09_2.pdf

Wykres nr 2.

Udział państw (regionów) w operacjach pokojowych ONZ w 2009 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Ranking of Military and Police Contributions to UN Operations; http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/contributors/2009/apr09_2.pdf

Ogólnie rzecz ujmując operacje ONZ w latach 1989 - 2009 przynosiły pożądane skutki, a więc bądź przywrócenie pokoju lub powstrzymanie walki zbrojnej. Jednak na wizerunek operacji pokojowych ONZ ciągu ostatnich 20 lat zaciążyły misje nieudane lub nie w pełni udane. W pierwszym rzędzie należałoby wspomnieć operację w Somalii, którą podjęto mimo braku zgody na jej przeprowadzenie ze strony wszystkich stron konflikt. Mimo zaangażowania w latach 1993-1995 28 000 żołnierzy i policjantów z 34 krajów świata przywrócenie pokoju i bezpieczeństwa w Somalii nie powiodło się, a operacja zakończyła się fiaskiem³¹.

Jeszcze bardziej dramatyczne wydarzenia związane były z operacjami w b. Jugosławii oraz w Rwandzie, z którymi to operacjami ONZ nie mogło się skutecznie uporać i przeciwstawić brutalnym masakrom. Szczególnie haniebnym dla ludzkości był brak reakcji na masakrę w Srebrnicy w 1995 r. oraz rwandyjskie ludobójstwo w 1994 r. Mimo podejmowanych prób, działania ONZ okazały się nieskuteczne³².

Nie wszystkie siły pokojowe były bezpośrednio kontrolowane przez Organizację Narodów Zjednoczonych. W 1981 r. na mocy porozumienia między Izraelem a Egiptem powołano obserwatorów i siły wielonarodowe, które po wycofaniu się sił ONZ w dal-

31 United Nations Operation in Somalia II - UNOSOM II (March 1993 - March 1995); http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unosom2.htm

32 G. Bogdanich, Srebrenica and the Politics of War Crimes, "Defense & Foreign Affairs Daily", Volume XXIII, No. 62/June 17, 2005; G. Prunier, Rwanda: le génocide, Paris, 1999.

szym ciągu monitorowały Półwysep Synaj³³. Sześć lat później, indyjskie siły pokojowe wprowadzono do Sri Lanki w celu rozdzielenia wojsk rządowych i „Tamiłskich Tygrysów”. Stronniczość wojsk indyjskich oraz podejrzania Indii o imperialne zakusy, a także po podpisaniu porozumienia rządu Sri Lanki z rebeliantami tamiłskimi w 1990 r. wojska indyjskie zostały poproszone o wycofanie się z wyspy³⁴. Indie w listopadzie 1998 r. podjęły działania na rzecz przywrócenia rządu Maumoon Abdul Gayoom'a na Malediwach w ramach operacji Cactus³⁵.

W 1995 r. do realizacji misji pokojowych włączył się Pakt Północnoatlantycki. Największą operacją pokojową realizowaną z mandatu ONZ przez siły NATO była prowadzona od 20 grudnia 1995 r. operacja (IFOR) w celu realizacji „Ogólnej umowy ramowej na rzecz pokoju w Bośni i Hercegowinie”³⁶. W szczytowym okresie w operacji zaangażowanych było około 80 000 żołnierzy z 32 krajów³⁷. Po wyczerpaniu się mandatu w 1996 Rada Północnoatlantycka podjęła decyzję o rozpoczęciu nowej długoterminowej misji pokojowej o kryptonimie SFOR (Stabilization Force)³⁸. W 2004 r. siły NATO w Bośni i Hercegowinie, zostały zastąpione przez misję Unii Europejskiej EUFOR Althea³⁹.

W Afryce duże zaangażowanie w misje pokojowe przejawia od 2003 r. Unia Afrykańska, która samodzielnie lub przy wsparciu krajów z innych kontynentów prowadzi aktualnie, min., operacje w Darfurze, Demokratycznej Republice Kongo i Rwandzie⁴⁰.

W XXI wieku państwa świata zachodniego przy silnym nacisku Stanów Zjednoczonych zaczęły w większym stopniu angażować się w operacje stabilizacyjne prowadzone z mandatu ONZ (Afganistan) lub przy niepełnej akceptacji tej organizacji (Irak). W operacjach tych angażowano potężne siły, które koncentrują się na militarnym opanowaniu terenu, a funkcje pokojowe zeszyły na plan drugi.

Operacja stabilizacyjna w Afganistanie jest prowadzona od 2002 r. przez NATO. Stanowi ona jeden z elementów tzw. „wojny z terroryzmem” prowadzonej przez międzynarodową koalicję na czele ze Stanami Zjednoczonymi, rozpoczętej wraz z atakiem terrorystów islamskich z Al. – Kaidy na World Trade Center 11 września 2001 r. Głównym zadaniem NATO w Afganistanie jest wsparcie rządu afgańskiego w wykonywaniu i rozszerzaniu jego władzy i wpływów w całym kraju oraz współuczestnictwo w powojennej w odbudowie państwa. Misja działa na podstawie Mandatu ONZ dla Międzynarodowych Sił Wspierania Bezpieczeństwa⁴¹. Sojusz jest odpowiedzialny za dowodzenie, koordynację, planowanie działań na rzecz stabilizacji Afganistanu. Mandat, a w konsekwencji i zakres działań ISAF ulegał ciągłym zmianom, by ostatecznie 5 października 2006 r. ulec scaleniu z amerykańską operacją „Enduring Freedom”. W konsekwencji operacja z pokojowej przekształciła się

33 Misja Multinationales Forces and Observers została powołana do życia w 1981 r. na podstawie porozumienia Izraela, Egiptu i kilku innych państw zawartego po zawetowaniu w RB porozumień izraelsko – egipskich przez ZSRR. Powstała wtedy myśl o powołaniu operacji pokojowej poza systemem ONZ na mocy porozumienia pomiędzy zainteresowanymi stronami. Udział w operacji zadeklarowały: Australia, Wielka Brytania, Kanada, Kolumbia, Fiji, Francja, Włochy, Nowa Zelandia, Norwegia, Stany Zjednoczone, Urugwaj i Holandia. W późniejszym czasie do misji dołączyły Węgry i Czechy. Multinationales Forces and Observers; <http://www.mfo.org/1/4/22/base.asp>

34 Indian Peace Keeping Mission in Sri Lanka India's Vietnam; "Pakistan Military Consortium"; <http://www.pakdef.info/pids/pids2/research/ipkf.html>; R. Gunaratna, Indian intervention in Sri Lanka: The role of India's intelligence agencies, New Delhi 1993.

35 B Rakshak, Operation Cactus, <http://www.bharat-rakshak.com/IAF/History/1990s/Cactus.html>

36 Siły IFOR realizowały następujące zadania: bezpieczne wykonanie programu pokojowego, który opierał się na postanowieniu z Dayton; zapewnienie stałego przestrzegania zawieszenia broni; zabezpieczanie przekazywania kontroli na spornych terytoriach; doprowadzenie do wycofania się do baz na własnym terytorium wojsk konfliktu ze stref objętych zawieszeniem broni; rozbrojenie z broni ciężkiej, przeprowadzenie zbiórki ciężkiego uzbrojenia do parków sprzętu i koszar oraz demobilizacja pozostałych sił, kontrola i zapewnienie bezpieczeństwa granicom i terenom przygranicznym; stworzenie warunków dla bezpiecznego, uporządkowanego i szybkiego wycofania sił ONZ, które nie zostały przeniesione do IFOR; zabezpieczanie dostaw pożywności; kontrolowanie przestrzeni powietrznej nad Bośnią i Hercegowiną.

37 Najszersza analiza operacji IFOR: Lessons From Bosnia: The IFOR Experience, [red.] Larry Wentz; The National Defense University Washington 1998; http://www.dodccrp.org/files/Wentz_Bosnia.pdf

38 Ibidem, s. 32.

39 EUFOR History; http://www.euforbih.org/eufor/index.php?option=com_content&task=view&id=13&Itemid=29

40 African Union. The Peace and Security Agenda; <http://www.africa-union.org/root/au/AUC/Departments/PSC/PSC.htm>

41 B. Górka-Winter, Operacja NATO w Afganistanie, „Biuletyn PISM” nr 34/6 sierpnia 2004, s. 1178-1179.

w misję stabilizacyjno – bojową. Poszerzenie kompetencji misji spowodowało wzrost liczby żołnierzy ISAF z początkowych 5 000 do około 58 390, pochodzących z 42 krajów, w tym 29 członków NATO. Aktualnie główne zadania operacji stabilizacyjnej w Afganistanie to:

- Zwalczanie nielegalnych grup zbrojnych organizowanych przez Talibów, Al-Kaidę i innych,
- Zapewnienie bezpieczeństwa na całym obszarze kraju wspólnie z afgańskimi siłami bezpieczeństwa,
- Budowanie zdolności operacyjnej afgańskich sił bezpieczeństwa, w ramach programu szkolenia i wyposażania,
- Wspieranie Misji Policyjnej Unii Europejskiej w Afganistanie w ramach programu odbudowy i kształtowania nowoczesnych standardów policji afgańskiej
- Rozbrajanie nielegalnych grup zbrojnych, zwłaszcza rekwirowanie i niszczenie broni, amunicji i artyleria z grup zbrojnych i znajdującej się w rękach prywatnych,
- Organizowanie i prowadzenie pomocy humanitarnej poprzez dostarczanie żywności, schronienia i leków, jak również naprawy budynków i kluczowej infrastruktury,
- Wspieranie odbudowy i rozwoju Afganistanu, zapewniając odbudowę obszarów, szczególnie zniszczonych w toku wieloletnich działań wojennych, tak, aby przywrócić ludności cywilnej możliwości normalnego życia,
- Walka z kartelami narkotykowymi⁴².

W operacji stabilizacyjnej Iraku w latach 2003 – 2009 w szczytowym okresie zaangażowanych było ponad 150 000 żołnierzy kilkudziesięciu krajów prowadzących operację „oczyszczania terenu z terrorystów” przy pomocy najnowocześniejszego uzbrojenia, stosując taktykę przeciwpartyzancką ze wszystkimi negatywnymi skutkami dla przeciwnika i ludności cywilnej⁴³. Operacja ta wzbudzała wiele kontrowersji i liczni analitycy kwestionowali jej pokojowy charakter, uznając ją za zwykły konflikt zbrojny zakończony okupacją terytorium przegranego. Problem jest nierozstrzygnięty ze względu na ciągle niedostateczne dane, które pozwoliłyby na jednoznaczne określenie intencji ataku na Irak w roku i jego okupacji do dzisiaj.

Zakres operacji w Iraku i Afganistanie oraz niektórych innych wykracza daleko poza tradycyjne rozumienie operacji pokojowej, a w niektórych krajach „Trzeciego Świata”, zwłaszcza islamskich, bywają one odbierane, jako forma neokolonializmu. Dotyczy to zwłaszcza żołnierzy pochodzących z dużych państw Zachodu. Na przykład w grudniu 2005 r., Erytrea wydalila ze swojego terytorium wszystkich amerykańskich, rosyjskich, europejskich i kanadyjskich członków misji pokojowej na granicy z Etiopią (UNMEE)⁴⁴.

Powyższe przesłanki powodują systematyczny spadek udziału sił zbrojnych krajów Zachodu w misjach pokojowych. Dzisiaj 10,9% sił wojskowych i policji rozmieszczonych w misjach pokojowych ONZ pochodzi z Unii Europejskiej, a ledwie 0,1% ze Stanów Zjednoczonych⁴⁵. W misjach stabilizacyjnych relacje są odwrotne, np. w operacji ISAF blisko 96,7% uczestników pochodzi z krajów członkowskich NATO, 3,3% z krajów zachodniego kręgu kulturowego niebędących członkami NATO oraz ledwie 0,009% z krajów pozostałych⁴⁶.

42 NATO's role in Afghanistan; "Topics North Atlantic Treaty Organization", www.nato.int/issues/Afghanistan/index.html

43 Operation Iraqi Freedom – Official Website of Multi-National Force of Iraq; http://www.mnf-iraq.com/index.php?option=com_frontpage&Itemid=1

44 Yaho de Ville; <http://www.yahodeville.com/index.html>

45 Ranking of Military and Police Contributions to UN Operations; http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/contributors/2002/March2002_2.pdf

46 International Security Assistance Force and Afghan National Army strength & laydown; http://www.nato.int/isaf/docu/epub/pdf/isaf_placemat.pdf

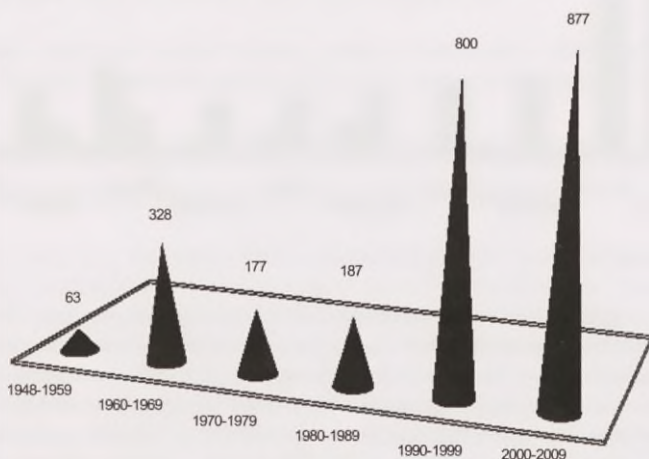

Operacje pokojowe i stabilizacyjne przynosiły poważne straty osobowe kontyngentów pokojowych. Od 1948 r. do kwietnia 2009 roku poległo 2 588 członków misji pokojowych ONZ⁴⁷. Roczne straty wahały się od kilku do ponad stu poległych. Ofiary misji pochodziły ze 118 krajów ze wszystkich kontynentów. Należy zwrócić uwagę na wzrastającą liczbę poległych po 1990 r., co wiąże się z operacjami pokojowymi realizowanym w tzw. „Failed States”, w których nieprzestrzegane są żadne zasady humanitarne oraz prawa wojny, w tym zasada nieatakowania żołnierzy misji pokojowych. Drugą przyczyną wzrostu strat osobowych są ograniczone mandaty w zakresie użycia broni przez żołnierzy misji wyłącznie do samoobrony, a więc dopiero po zaatakowaniu przez jedną ze stron konfliktu. Największe straty osobowe (ponad 100 osób) poniosły kontyngenty wywodzące się z: Indii (130), Ghany (122), Kanady (114), Nigerii i Pakistany (po 100 osób).

Największe straty oddziały ONZ ponosiły w operacjach mających na celu wygaszenie konfliktów wewnętrznych, głównie powstałych na podłożu religijnym lub narodowościowym, a więc w sytuacjach, gdy międzynarodowe prawa wojny były znane i stosowane w ograniczonym zakresie, a siły Narodów Zjednoczonych traktowane były jak jedna ze stron konfliktu.

Wykres nr 3.

Liczba zabitych w operacjach pokojowych ONZ w latach 1948-2009

Źródło: Fatalities By Year up to 30 Apr 2009. United Nations Peacekeeping Operations, <http://www.un.org/Depts/dpko/fatalities/StatsByYear%201.pdf>

Największe straty zanotowały, niżej wymienione operacje pokojowe ONZ:

- Tymczasowe Siły Narodów Zjednoczonych w Libanie, (UNIFIL) – 273 poległych w latach 1978 – 2009, (około 9 zabitych rocznie),
- Misja Narodów Zjednoczonych w Kongo – Leopoldville (ONUC) – 254 poległych w latach 1960-1964, (50 poległych rocznie),
- Siły Ochronne Narodów Zjednoczonych w b. Jugosławii (UNPROFOR) – 227 poległych w latach 1992-1995, (56 osób rocznie),
- Misja Narodów Zjednoczonych w Sierra Leone (UNAMSIL) – 206 poległych w latach 1999-2005, (34 osób rocznie),
- Pokojowe Siły Zbrojne ONZ na Cyprze (UNFICYP) -179 poległych w latach 1964-2009), a więc czterech żołnierzy rocznie,

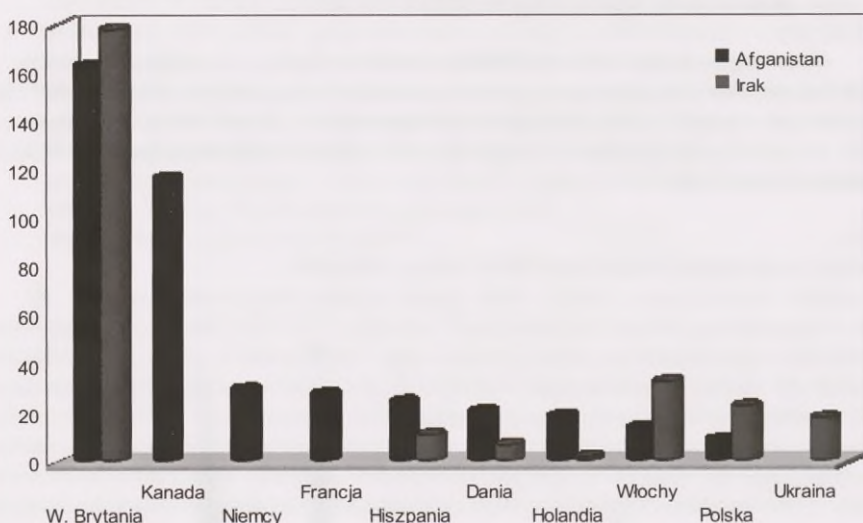
47 Fatalities By Year up to 30 Apr 2009. United Nations Peacekeeping Operations, <http://www.un.org/Depts/dpko/fatalities/StatsByYear%201.pdf>

- Siły Szybkiego Reagowania Narodów Zjednoczonych na Pograniczu arabsko – izraelskim (UNEF) – 166 poległych w latach 1956-1957 i 1973-1979, (blisko 10 poległych rocznie),
- Operacja Narodów Zjednoczonych w Somalii (UNOSOM) – 158 poległych w latach 1992-1995, (prawie 40 poległych rocznie),
- Misja Narodów Zjednoczonych w Liberii (UNMIL) – 127 poległych w latach 2003-2009, (21 żołnierzy rocznie)⁴⁸.

Wykres nr 4.

10 Państw o najwyższych stratach osobowych w Afganistanie i Iraku (bez Amerykanów)

Źródło: <http://icasualties.org/>

Znacznie bardziej krwawe okazały się być operacje stabilizacyjne. Od początku operacji w Afganistanie do 28 maja 2009 r. w operacjach Enduring Freedom i ISAF poległo 1 160 żołnierzy koalicji. W działaniach bojowych zginęło 836 żołnierzy, policjantów i agentów tajnych służb, a w różnych wypadkach niebojowych kolejne 324 osoby. Najwięcej, bo 690 poległo Amerykanów. Całkowite straty w Afganistanie w rozbiciu na kontyngenty narodowe (bez Amerykanów) prezentuje wykres⁴⁹. W sumie rocznie ginęło przeciętnie około 130 żołnierzy koalicji, a więc ponad 100 osób więcej niż w zwykłej operacji pokojowej ONZ. W operacji irackiej ogółem poległo 4 622 osoby, w tym 4 304 Amerykanów.

Misje pokojowe mimo swojego chwalebego charakteru nie wolne były od różnych patologii. Organizowane ad hoc operacje pokojowe czasami z powodu mitręgi biurokracyjnej ONZ, a czasami z braku możliwości osiągnięcia konsensusu wśród stałych członków Rady Bezpieczeństwa, powstawały zbyt późno i często nie były w stanie przeciwstawić się zwłaszcza łamaniu praw ludzkich. Na przykład, ONZ nie udało się zdobyć międzynarodowego wsparcia celem skutecznego przeciwstawienia się masowemu ludobójstwu w Rwandzie. Podczas gdy na forum międzynarodowym trwały dyplomatyczne przepychanki, wojna domowa w Rwandzie pochłonęła 800 000 osób⁵⁰. Innym przykładem jest

48 Fatalities By Year up to 30 Apr 2009. United Nations Peacekeeping Operations, <http://www.un.org/Depts/dpko/fatalities/StatsByYear%201.pdf>

49 Operation Enduring Freedom - Fatalities; <http://icasualties.org/oef/>

50 Szerzej: G. Prunier, Rwanda: le génocide, Paris, 1999.

ludobójstwo w Darfurze, gdzie rząd Sudanu do 2007 r. przeciwstawił się wprowadzeniu w rejon konfliktu sił pokojowych Unii Afrykańskiej i zaakceptował dopiero siły pokojowe pod sztandarem ONZ⁵¹.

Kompromitującym misje pokojowe problemem jest kwestia przemykania oczu na proceder prostytucji w rejonach misji, w tym dziecięcej, czasami wręcz organizowanej przez amoralnych żołnierzy misji pokojowych. Najbardziej znanym przypadkiem było zaangażowanie się członków sił pokojowych ONZ w organizację i prowadzenie domu publicznego w Bośni, gdzie zmuszono do prostytucji i prowadzonego handel kobietami. Problem ten pojawił się także wśród żołnierzy NATO w Bośni i Kosowie oraz personelu ONZ w Demokratycznej Republice Kongo, gdzie oskarżono członków misji o wykorzystywanie seksualne nieletnich dziewcząt. Zjawisko to wystąpiło także wśród żołnierzy ONZ w Haiti i Sudanie, których oskarżono o seksualne wykorzystywanie dzieci.

W odpowiedzi na krytykę, szczególnie w przypadkach molestowania seksualnego przez siły pokojowe, ONZ podjął kroki w kierunku reformowania swoich działań. W „Sprawozdaniu” Brahimi’ego określono kroki mające na celu likwidację patologii w działaniu wojsk ONZ. Warto zwrócić uwagę, na fakt, że znacznie więcej patologii występowało w operacjach stabilizacyjnych, takich jak torturowanie jeńców, ostrzał obiektów niebronionych, zabójstwa osób cywilnych, przestępstwa seksualne, a także inne zachowania uderzające w lokalną tradycję, poczucie godności ludności itp.

Chcąc zachować wysoki prestiż misji pokojowych i stabilizacyjnych organizatorzy muszą zwrócić większą uwagę nie tylko na ich skuteczność bojową, ale także przyzwoitość etyczną.

ŻOŁNIERZE WOJSKA POLSKIEGO W MISJACH POKOJOWYCH

O ile prawnie - międzynarodowe uregulowania operacji pokojowych i stabilizacyjnych wywołują czasem kontrowersje o tyle w prawie wewnętrznym Rzeczypospolitej Polskiej kwestia ta jest rozstrzygnięta zwięźle i precyzyjnie. Uczestnictwo w operacjach organizowanych przez Narody Zjednoczone wynika z Karty Narodów Zjednoczonych, a w przypadku misji organizowanych przez inne organizacje międzynarodowe (NATO, UE, OBWE) z ich ratyfikowanego przez Polskę umów międzynarodowych i wynikającego z nich prawa wewnętrznego. Oczywiście tego obowiązku wynika z zasady, że prawo krajowe musi być zgodne z ratyfikowanym prawem międzynarodowym.

O prawie użycia sił zbrojnych RP poza granicami Polski stanowi Konstytucja RP, która jednocześnie odsyła do ustawy szczegółowej określenie zasad użycia Sił Zbrojnych zagranicą⁵². Od 1 stycznia 1999 roku kwestie udziału żołnierzy polskich w misjach zewnętrznych reguluje ustawa z 17 grudnia 1998 roku *O zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa*⁵³. Stwierdza ona, że: „Art. 2. W rozumieniu ustawy: użycie Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa oznacza obecność jednostek wojskowych poza granicami państwa w celu udziału w:

- konfliktie zbrojnym lub dla wzmocnienia sił państwa albo państw sojusznicznych,
- misji pokojowej,
- akcji zapobieżenia aktom terroryzmu lub ich skutkom”

51 Wojna w Darfurze doczekała się stosunkowo licznej bibliografii, bardzo rzeczowo konflikt ten przedstawiono w: M.J. Burr, R.O. Collins, Darfur: The Long Road to Disaster, Princeton N.J. 2006.

52 W odniesieniu do drugiej połowy XX wieku i XXI wieku kwestie te regulowały: Konstytucja PRL z 22 lipca 1952 r. z późniejszymi zmianami i Konstytucja RP z 2 kwietnia 1997 r., które choć całkowicie różne pod względem prezentowanej doktryny państwowej, co do użycia sił zbrojnych zagranicą były niespodziewanie zgodne. Konstytucja PRL z 22 lipca 1952 r., Warszawa 1952; Konstytucja RP z 2 kwietnia 1997 r., Warszawa 1997.

53 Tekst ujednolicony „Dziennik Ustaw” nr 210, poz. 210, poz. 2135.

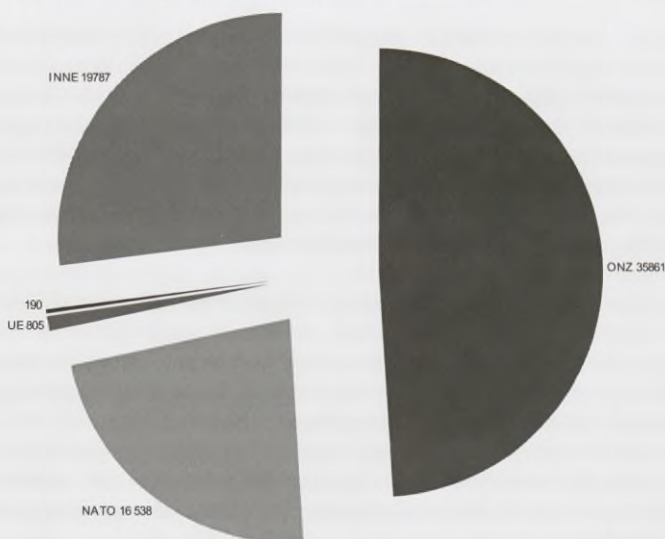
Prawne uregulowania uczestnictwa Wojska Polskiego w operacjach zewnętrznych pozwalały i pozwalają na sprawne uruchomienie całej procedury włączania polskich sił zbrojnych w różnego typu operacje pokojowe i stabilizujące. Jasny i precyzyjny system regulacyjny powoduje, że decyzja o włączeniu Wojska Polskiego do określonej misji jest zwykle społecznie akceptowana i nie wzbudza ostrzejszych dyskusji politycznych. Ten mechanizm prawny stał się szczególnie znaczący po 1990 roku, gdy społeczeństwo uzyskało znaczący wpływ na decyzje polityczne. W okresie komunistycznym władze specjalnie nie zabiegały o przychylność opinii publicznej w odniesieniu do działań na polu zagranicznym. Tym niemniej czyniono wiele w sferze propagandy politycznej by operacje pokojowe z udziałem polskich żołnierzy uznawane były za szczególnie znaczący wkład Polski w światowe bezpieczeństwo i pokój. Dzisiaj uzyskanie aprobaty społecznej jest szczególnie ważne, stąd precyzyjny system prawny wysyłania wojska do działań zewnętrznych.

Jak się wydaje pokój, jako priorytet polskiej polityki zagranicznej w latach 1945 - 2009 stał się ważną przesłanką do podejmowania decyzji o uczestnictwie żołnierzy polskich w operacjach pokojowych. Pierwsi polscy oficerowie wzięli udział międzynarodowej misji pokojowej w roku 1953, gdy rząd PRL wysłał swych obserwatorów do Korei. Po podpisaniu 27 lipca 1953 roku traktatu rozejmowego w Panmundżonie, Polacy weszli w skład dwóch międzynarodowych komisji nadzorujących rozejm. W tych komisjach w ciągu 39 lat służyło łącznie ponad 1000 Polaków⁵⁴.

Do 1990 roku Polacy uczestniczyli włącznie w operacjach pod sztandarem ONZ, w okresie po zakończeniu „zimnej wojny”, kiedy to sytuacja zmieniła się, a żołnierze polscy zaczęli uczestniczyć w operacjach pod sztandarem: NATO, OBWE i w końcu Unii Europejskiej.

Wykres nr 5.

Udział Polaków w misjach pokojowych (wg. organizatorów misji)

Źródło: Obliczenia własne.

Do 2009 r. ponad 73 tys. polskich żołnierzy brało udział w pokojowych, humanitarnych i stabilizacyjnych misjach ustanowionych oraz organizowanych przez różne międzynarodowe organizacje, głównie ONZ. Dziś w misjach ONZ znajduje się 1 123 Polaków, co daje

⁵⁴ Polacy w Służbie Pokoju 1953-2003, Warszawa 2003, s. 16-18.

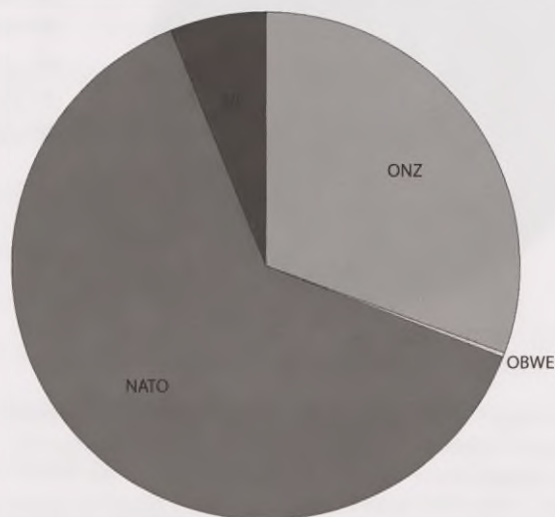
nam 21 miejsce wśród wszystkich donatorów. Odsetek Polaków w misjach ONZ wyraźnie zmniejszył się, co było wynikiem zaangażowania się Polski w operacje stabilizacyjne w Iraku i Afganistanie, gdzie w szczytowym okresie służyło blisko 3 000 Polaków. Misje Unii Europejskiej i OBWE są małe liczebnie, co nie znaczy, że mało znaczące.

Spośród 68 misji pokojowych i stabilizacyjnych ONZ 29 realizowanych było z udziałem Polaków. Cztery z nich rozpoczęły się przed 1990 rokiem. Dziewiętnaście nosiło charakter obserwacyjny, a ich liczebność wahała się od kilku do kilkudziesięciu osób. Pozostałe to jednostki wojskowe wypełniające bądź zadania rozjemcze, bądź logistyczne wobec rozjemczych sił międzynarodowych, w których w ciągu trwania mandatu służyło od kilkuset do kilkunastu tysięcy żołnierzy.

Największą misją pokojową żołnierzy polskich były Drugie Doraźne Siły Pokojowe ONZ (UNEF II - United Nations Emergency Force) na półwyspie Synaj. Przebywały tam one od listopada 1973 do stycznia 1980 w sile od 822 do 1026 żołnierzy. Ogółem w operacji wzięło udział 11 699 żołnierzy. Początkowo polski kontyngent wojskowy specjalizował się głównie w zadaniach logistycznych, głównie zabezpieczeniu medycznym, transporcie wody, żywności i paliwa oraz rozminowywaniu terenu. W późniejszym okresie podejmował także działania operacyjne na Półwyspie Synaj⁵⁵.

Wykres nr 6.

Udział Polaków w aktualnych misjach pokojowych i stabilizacyjnych

Źródło: zestawienie własne.

Do największych należał także polski kontyngent wojskowy w Tymczasowych Siłach Zbrojnych ONZ w Libanie (*UNIFIL - United Nations Interim Force in Lebanon*). Misja funkcjonuje na obszarze południowego Libanu niezmiennie od 1978 r. W skład polskiego kontyngentu wchodzi batalion logistyczny, kompania inżynierska, kompania remontowa i szpital polowy w sile 474 (do niedawna ponad 600) żołnierzy. Kontyngent zapewnia wsparcie logistyczne dla całej misji liczącej ponad 4 500 żołnierzy z dziesięciu państw całego świata. Polacy w 1992 roku przejęli od Szwedów szpital polowy, w kolejnych latach batalion logistyczny i kompanię inżynierską (też od Szwedów, którzy całkowicie się wyco-

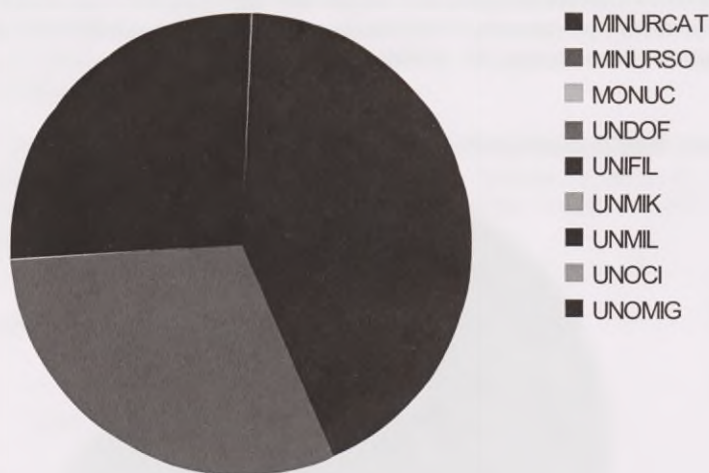
⁵⁵ Ibidem, s. 20-38.

fali) oraz kompanię remontową (od Norwegów, którzy wycofali się ostatnio likwidując swój batalion operacyjny). Ogółem na obszarze południowego Libanu służyło 7 682 żołnierzy polskich⁵⁶.

Do Tymczasowej Grupy Wsparcia ONZ w Namibii (UNTAG - United Nations Transition Assistance Group) Polska tradycyjnie wysłała oddział logistyczny. 393-osobowy kontyngent logistyczny pełnił służbę w Namibii w okresie od marca 1989 do maja 1990. Celem misji było monitorowanie procesu pokojowego, przygotowania wolnych i uczciwych wyborów, a także nadzór na ewakuacją wojsk Republiki Południowej Afryki. Jednostka polska zarządzała centralnymi składami magazynowymi i zapewniała wsparcie logistyczne dla północnej części obszaru misji. Jednostka polska współdziałała w tym obszarze z kontyngentem kanadyjskim. Operacja w Namibii była pierwszą tak dużą misją pokojową w Afryce, w której uczestniczyli Polacy⁵⁷.

Wykres nr 7.

Udział Polaków w misjach pokojowych ONZ w kwietniu 2009 r.

Źródło: UN Mission's Summary detailed by Country;
http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/contributors/2009/apr09_3.pdf

Trzecią ważną i dużą misją pokojową w obszarze konfliktu izraelsko – arabskiego były Siły Rozgraniczające - Obserwacyjne ONZ na Wzgórzach Golan (UNDOF - United Nations Disengagement Observer Force). Była to druga misja ONZ, na potrzeby której Polska wysłała jednostką logistyczną. Polacy w operacji uczestniczyli od czerwca 1974 do grudnia 1993. Kontyngent logistyczny (POLLOG) w liczący 154 żołnierzy, był głównie odpowiedzialny za transport wody, żywności i innych materiałów. W skład wchodziło też (i nadal wchodzi) laboratorium sanitarno - epidemiologiczne. Od grudnia 1993 roku Polacy przejęli (po wycofaniu się Finów) zadania operacyjne, natomiast zadania logistyczne przejęli Kanadyjczycy. Dziś kontyngent liczy 351 żołnierzy a cała misja 1045 żołnierzy z 6 krajów. Ogółem w latach 1973-2009 w ramach misji służbę pełniło 9 540 żołnierzy Wojska Polskiego⁵⁸.

56 M. Smolarek, Zadania polskiego batalionu logistycznego w nowej strukturze sił pokojowych UNIFIL – 2, „Zeszyty Naukowe WSOOWL” nr 2/2007, s. 123-128.

57 UNTAG report on Namibia; http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/untag FT. html

58 Polacy w Służbie Pokoju 1953-2003..., s. 37-41.

Tabela nr 17.

Aktualne misje pokojowe ONZ

Nazwa operacji	Skrót angielski	Miejsce operacji	Początek	Koniec	Liczebność
Drugie Doraźne Siły Pokojowe ONZ (Second UN Emergency Force)	UNEF II	Egipt	1973	1979	11 699
Siły Rozdzielająco-Obszerwacyjne ONZ (UN Disengagement Observer Forces)	UNDOF	Izrael, Syria	1974	kon.	9 540
Grupa Obserwatorów Wojskowych ONZ (UN Iran-Iraq Military Observer Group)	UNIIMOG	Irak, Iran	1988	1990	45
Tymczasowa Grupa Wsparcia NZ (UN Transition Assistance Group)	UNTAG	Namibia	1989	1990	373
Biuro Sekretarza Generalnego w Afganistanie (Office of the Secretary General in Afghanistan)	OSGAP	Afganista, Pakistan	1990	1991	2
Wysunięta Misja Narodów Zjednoczonych w Kambodży (UN Advance Mission in Cambodia)	UNAMIC	Kambodża	1991	1992	2
Misja Dobrych Usług ONZ w Afganistanie (UN Good Offices Mission in Afghanistan and Pakistan)	UNGOMAP	Afganistan Pakistan	1991	1993	1
Misja Obserwacyjna ONZ w Iraku i Kuwejcie (UN Iraq-Kuwait Observation Mission)	UNIKOM	Irak, Kuwejt	1991	2003	56
Kontyngent Ochrony ONZ w Iraku (UN Guards Contingent in Iraq)	UNGCI	Irak	1991	1992	62
Misja ONZ ds. Referendum w Saharze Zachodniej (UN Mission for the Referendum in Western Sahara)	MINURSO	Zachodnia Sahara	1991	kon.	27
Specjalna Komicja ONZ w Iraku (UN Special Commission)	UNSCOM	Irak	1992	1999	8
Tymczasowe Siły ONZ w Libanie (UN Interim Force in Lebanon)	UNIFIL	Liban	1992	kon.	7 682
Siły Ochronne ONZ (UN Protection Force)	UNPROFOR	b. Jugosławia	1992	1995	3 867
Misja ONZ Ochrony Rządu Tymczasowego w Kambodży (UN Transitional Authority in Cambodia)	UNTAC/UNML	Kambodża	1992	1994	1 254
Misja Obserwacyjna ONZ w Liberii (UN Observer Mission in Liberia)	UNOMIL	Liberia	1993	1994	3
Pomocnicza Misja ONZ w Rwandzie (UN Assistance Mission in Rwanda)	UNAMIR	Rwanda	1993	1995	5
Misja Obserwacyjna ONZ w Gruzji (UN Observer Mission in Georgia)	UNOMIG	Gruzja	1994	kon.	26
Wielonarodowe Siły Zbrojne na Haiti (Multi-National Force in Haiti)	MNF	Haiti	1994	1995	56
Operacja ONZ Przywrócenia Zaufania w Chorwacji (UN Confidence Restoration Operation)	UNCRO	Chorwacja	1995	1996	1 064
I i II Misja Weryfikacyjna ONZ w Angoli (UN Angola Verification Mission I i II)	UNAVEM II/III	Angola	1995	1997	14
Misja Obserwatorów Organizacji Narodów Zjednoczonych w Tadżykistanie (United Nations Mission of Observers in Tajikistan)	UNMOT	Tadżykistan	1995	2000	24
Administracja Tymczasowa ONZ we Wschodniej Sławonii (UN Transitional Administration for Eastern Slavonia)	UNTAES	Wschodnia Sławonia	1996	1997	10
Siły Zapobiegawcze ONZ (UN Preventive Deployment Force)	UNPREDEP	Macedonia	1996	1999	8
Misja Obserwacyjna ONZ na Półwyspie Prevlaka (UN Mission of Observers in Prevlaka)	UNMOP	Chorwacja	1996	2001	5

Nazwa operacji	Skrót angielski	Miejsce operacji	Początek	Koniec	Liczebność
Misja Obserwacyjna ONZ w Angoli (UN Observer Mission in Angola)	MONUA	Angola	1997	1998	8
Tymczasowa Misja Administracyjna ONZ w Kosowie (UN Interim Administration Mission in Kosovo)	UNMIK	Kosowo	1999	kon.	2
Misja ONZ w Bośni i Hercegowinie (UN Mission in Bosnia and Herzegovina)	UNMIBH	Bośnia Hercegowina	1999	2002	3
Misja ONZ w Demokratycznej Republice Kongo (Mission de l'ON Unies en République démocratique du Congo)	MONUC	Kongo	1999	kon.	3
Misja ONZ w Etiopii i Erytreii (UN Mission in Ethiopia and Eritrea)	UNMEE	Erytrea, Etiopia	2000	2008	12
Ogółem liczba żołnierzy, obserwatorów wojskowych i policjantów:					35 861

Źródło: opracowanie własne na podstawie Portalu ONZ.

Podobny charakter miała Misja Ochrony Rządu Tymczasowego ONZ w Kambodży (UNTAC - United Nations Transitional Authority in Cambodia). Polska wysłała do Kambodży kontyngent wielkości batalionu z zadaniami logistycznymi i inżynieryjnymi, w sile ponad 700 żołnierzy (od maja 1992 do listopada 1993). Zadania logistyczne obejmowały głównie zaopatrzenie w wodę, żywność i paliwa dla jednostek operacyjnych oraz zarządzanie głównymi magazynami, saperzy naprawiali drogi i mosty. Ogółem w Kambodży służyło 1 254 żołnierzy polskich. Misja należała do najtrudniejszych, nie tylko ze względu na skomplikowany charakter stosunków wewnętrznych w Kambodży, ale także trudny do zniesienia dla Europejczyków klimat⁵⁹.

Tabela nr 18.

Operacje NATO

Nazwa operacji	Skrót angielski	Miejsce operacji	Początek	Koniec	Liczebność
Siły Realizacyjne Porozumienia z Dayton (Implementation Force)	IFOR	Bośnia i Hercegowina	1996	1996	931
Siły Stabilizacyjne NATO (NATO's Stabilisation Force)	SFOR	Bośnia i Hercegowina	1997	2004	3 260
Siły NATO w Albanii (Albania Force)	AFOR	Albania	1999	1999	140
Siły Zbrojne NATO w Kosowie (Kosovo Force)	KFOR	Kosowo	1999	kon.	1 310
Polski Kontyngent Wojskowy w Siłach Międzynarodowych w Kosowie w Republice Serbii	OS KFOR	Kosowo	2000	kon.	531
Operacja „Aktywne Staranie” Operation „Active Endeavour”	OAE	Morze Śródziemne	2001	2009	200
Operacja „Alied Harmony”		Macedonia	2002	2003	50
Polski Kontyngent Wojskowy w Międzynarodowych Siłach Wspierania Bezpieczeństwa w Afganistanie (International Security Assistance Force)	PKW ISAF	Afganistan	2002	kon.	9 740
Misja Szkoleniowa NATO w Iraku (NATO Training Mission - Iraq)	NTM-I	Irak	2005	2008	150
Operacja „Szybka Pomoc” „Swift Relief” Operation		Pakistan	2005	2006	140
Polski Kontyngent Wojskowy Orlik in Baltic Air Policing	BAP	Kraje bałtyckie	2008	2008	86
					16 538

⁵⁹ The United Nations Transitional Authority in Cambodia (UNTAC): debriefing and lessons: report and recommendations of the international conference, Boston 1995.

Źródło: opracowanie własne.

Nowym etapem zaangażowania Polski w misje pokojowe ONZ, był udział w zapewnianiu pokoju w byłej Jugosławii w ramach Sił Ochronnych ONZ (UNPROFOR - United Nations Protection Force). Polacy po raz pierwszy podjęli działania operacyjne misji, patrolując nadzorowany obszar, chroniąc ważne instalacje, eskortując konwoje humanitarne itd. Misja trwała od kwietnia 1992 do maja 1995 r. Polski batalion służył w ramach UNPROFOR, a potem UNCRO przez trzy lata. Następnie w ramach NATO wszedł w skład sił Brygady Nordycko-Polskiej IFOR. W sumie w ramach sił ONZ w b. Jugosławii służyło 4 932 żołnierzy⁶⁰.

Misje w b. Jugosławii rozpoczęły ewolucję operacji pokojowych Wojska Polskiego, która polegała na zmniejszeniu aktywności w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych na rzecz działań w ramach NATO i koalicyjnych. Współpraca w NATO rozpoczęła się 1996 r. w ramach Sił Realizacyjnych Porozumienie z Dayton, które pod dowództwem Paktu miały doprowadzić do zakończenia wojny w b. Jugosławii. Siły IFOR składały się z jednostek państw członkowskich NATO oraz państw uczestniczących w programie Partnerstwo dla Pokoju⁶¹. Żołnierze polscy uczestniczyli lub uczestniczą w jedenastu operacjach pokojowych i stabilizacyjnych NATO, z tego dwie z nich jeszcze, jako uczestnik „Partnerstwa dla Pokoju”, a pozostałej już w ramach pełnego członkostwa w NATO.

Operacje NATO mają niejednorodny charakter i czasami trudno jest jednoznacznie orzec, czy mamy do czynienia jeszcze z operacją pokojową (stabilizacyjną), czy już z wojną. Niewątpliwie charakter pokojowy miały misje na Bałkanach realizowane w latach 1996, aż po 2009 r. W sumie w pięciu misjach służyło 5 332 żołnierzy polskich. Miały one, przede wszystkim, za zadanie powstrzymanie działań zbrojnych, ochronę odbudowy struktur państwowych, a także ściganie zbrodniarzy wojennych⁶¹. Ambivalentne natomiast uczucia budzi zwłaszcza misja ISAF w Afganistanie, która początkowo miała charakter pokojowy, ale wraz z potęgowaniem działań Talibów przekształca się w operację przeciwpartyzancką. Zmienił się także charakter polskiej partycypacji w Afganistanie. Po śladowym uczestnictwie w operacji ISAF do 2007 r., przekształciła się ona w duży kontyngent o charakterze bojowym. Do 2009 r. w ramach działań ISAF w Afganistanie przebywało blisko 10 000 żołnierzy⁶².

Niektóre operacje zaliczane do działań pokojowych NATO stanowią w istocie realizację zobowiązań o wspólnej obronie na podstawie Traktatu Waszyngtońskiego z 4 kwietnia 2009 r. Morska Operacja „Active Endeavour” uniemożliwia przenikanie na obszar Europy Zachodniej grup terrorystycznych ze świata islamu, zwłaszcza w rejonie Gibraltaru. W operacji uczestniczyły w latach 2005-2009 trzy okręty wojenne, były to: ORP „Bielik”, ORP „Gen. K. Pułaski” i ORP „Kondor”⁶³. Wyrazem realizacji wspólnej obrony jest niewątpliwie operacja „Baltic Air Policing”, która polega na ochronie przestrzeni powietrznej Litwy, Łotwy i Estonii przez grupy bojowe poszczególnych państw NATO. W ramach tej operacji funkcjonował Polski Kontyngent Wojskowy Orlik⁶⁴. Podsumowując można stwierdzić, że udział w operacjach NATO staje się powoli zasadniczą formą działań polskich sił zbrojnych na rzecz pokoju.

60 Udział Polaków w misjach pokojowych ONZ, „Misje Pokojowe ONZ – Ośrodek Informacji ONZ w Warszawie; http://www.unic.un.org/pl/misje_pokojowe/pl_mzeu.php

61 SFOR Official Page; <http://www.nato.int/sfor/>

62 PKW w składzie Sił Sojuszniczych w Islamskiej Republice Afganistanu w ramach sił sojuszniczych ISAF; <http://www.isaf.wp.mil.pl/index.html>

63 Operation „Active Endeavour”; <http://www.do.wp.mil.pl/aktualnosc.php?idaktualnosc=968>

64 P. Cieślak, Perspektywy misji Air Policing w państwach bałtyckich, „Przegląd Sił Powietrznych” nr 11/2008, s. 17-21.

Tabela nr 19.
 Operacje OBWE

Nazwa operacji	Skrót angielski	Miejsce operacji	Udział Polski		Liczebność
			początek	koniec	
Misja OBWE na Czas Trwania Wojny w Kosowie, Sandżaku i Wojwodinie (The OSCE Missions of Long Duration in Kosovo, Sandjak and Vojvodina)	OSCELD	b. Jugosławia	1992	2001	4
Misja OBWE w Gruzji (OSCE Mission to Georgia)	OSCEM to Georgia	Gruzja	1992	2008	9
Misja OBWE w Górnym Karabachu (OSCE Mission in Nagorno-Karabakh)	OSCEM in Nagorno-Karabakh	Górny Karabach	1992	1993	1
Misja Weryfikacyjna OBWE w Kosowie (Kosovo Verification Mission)	KVM	Kosowo	1998	2000	4
Misja OBWE w Kosowie (OSCE Mission in Kosovo)	OSCEM	Kosowo	2000	kon.	19
Misja Obserwacyjna OBWE w Skopje (The OSCE Spillover Monitor Mission to Skopje)	OSCESMM	Macedonia	1997	1998	2
Misja OBWE w Bośni i Hercegowinie (Mission OSCE to Bosnia and Herzegovina)	MOSCE to Bosna and Herzegovina	Bośnia i Hercegowina	1998	1999	2
Misja OBWE na pograniczu Bośni i Chorwacji (OSCE Mission to Bosnia and Croatia)	OSCEM to Bosnia and Croatia	Bośnia i Chorwacja	1996	1998	141
Misja OBWE na Łotwie (The OSCE Mission to Latvia)	OSCEM to Latvia	Łotwa	1996	1999	3
Misja OBWE w Chorwacji (OSCE Mission to Croatia)	OSCE to Croatia	Chorwacja	1996	2000	5
Ogółem liczba żołnierzy, obserwatorów wojskowych i policjantów:					190

Źródło: opracowanie własne.

Znacznie skromniej wygląda uczestnictwo Polaków w misjach OBWE. Oczywiście nie wynika to z lekceważenia tych misji przez stronę polską, a raczej z ich specyfiki. Są to operacje głównie obserwacyjne, a więc o małej liczebności, ale wymagające wyspecjalizowanego personelu, przede wszystkim oficerskiego i eksperckiego. Mechanizm podejmowania decyzji w ramach OBWE jest na tyle skomplikowany i wymagający niemal pełnej jedności wszystkich państw członkowskich, że podjęcie decyzji o operacyjnej misji wojskowej jest praktycznie niemożliwe. Misje OBWE prowadzone są w obszarze europejskim zwłaszcza na Bałkanach oraz w niestabilnych obszarach strefy postradzieckiej.

Tabela nr 20.

Operacje Unii Europejskiej

Nazwa operacji	Skrót angielski	Miejsce operacji	Początek	Koniec	Liczebność
Misja Monitorująca UE w b. Jugosławii (European Union Monitoring Mission)	EUMM	b. Jugosławia	1992	kon.	2
Operacja Wojskowa UE w byłej Jugosłowiańskiej Republice Macedonii (Concordia)	FYROM	Macedonia	2003	2003	17
Misja Policyjna UE w Macedonii – Proxima	EUPOL	Macedonia	2004	2005	17
Siły Zbrojne UE w Bośni i Hercegowinie (EU Force in Bosnia and Herzegovina)	EUFOR Althea	Bośnia i Hercegowina	2004	kon.	195
Pomocnicza Misja Graniczna UE w Mołdawii i Ukrainie (EU Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine)	EUBAM	Mołdawia i Ukraina	2005	kon.	17
Siły Zbrojne UE w Demokratycznej Republici Kongo (EU Force in DR of Congo)	EUFOR RD Congo	DR Kongo	2006	kon.	131
Europejska Misja Obserwacyjna w Gruzji (European Union Monitoring Mission in Georgia)	EUMM	Gruzja	2008	kon.	26
Siły Zbrojne UE w Czadzie (EU Force in Chad/CAR)	EUFOR Tchad/RCA	Czad	2008	2009	400
Ogółem liczba żołnierzy, obserwatorów wojskowych i policjantów:					805

Źródło: opracowanie własne.

Polacy uczestniczyli w dziesięciu misjach OBWE, z których siedem toczyło się na obszarze byłej Jugosławii, dwie na Zakaukaziu i jedna na Łotwie. Największą była misja OBWE na pograniczu Bośni i Chorwacji. W latach 1996-1998 uczestniczyło w niej 141 polskich obserwatorów i rozjemców⁶⁵. W pozostałych misjach Polacy uczestniczyli w znacznie mniejszym wymiarze, a liczba obserwatorów wahała się od 1 do 19 osób. Misje OBWE w coraz większym stopniu zdominowane są przez obserwatorów i rozjemców cywilnych, względnie policjantów.

Od początku XXI wieku znacznie aktywniejsza na polu kształtowania pokoju staje się Unia Europejska. Polska w szerszym zakresie uczestniczy w operacjach UE od chwili, gdy jasnym stała się polska akcesja do Wspólnot Europejskich, a więc od 2003 r. Operacje Unii Europejskiej z udziałem Polski można podzielić na wojskowe i cywilno-wojskowe. Spośród ośmiu operacji cztery to misje wojskowe. Unia Europejska prowadzi swoje misje w obszarach, które nie są miejscem zainteresowania NATO. Pięć misji UE realizowano na obszarze byłej Jugosławii. Największa z nich to EUFOR Althea, w której uczestniczyło dotychczas 195 Polaków. Duże operacje UE z udziałem Polaków były realizowane w Demokratycznej Republice Kongo oraz w Czadzie. Operacja kongijska miała na celu ochronę demokratycznych wyborów, a w ich wyniku ustabilizowanie sytuacji politycznej w tym kraju. Polski kontyngent składał się z żołnierzy pododdziałów specjalnych Żandarmerii Wojskowej i logistycznych, ogółem w misji uczestniczyło 130 osób⁶⁶.

Wymiar humanitarny miała natomiast misja Unii Europejskiej w Czadzie. Do dyspozycji misji Polska oddała 400 żołnierzy (podobnie jak Irlandia), a więc był to drugi, co do wielkości, po francuskim, kontyngent w Czadzie. Jego celem było zapewnienie ochrony i zabezpieczenie wszelkich aspektów obecności ONZ we wschodnim Czadzie oraz w północno-wschodniej części Republiki Środkowoafrykańskiej po to, aby poprawić warunki bezpieczeństwa w tym regionie, zwłaszcza w wymiarze humanitarnym⁶⁷.

65 OSCE Mission to Bosnia and Croatia; http://www.oscebih.org/oscebih_eng.asp

66 Polscy żołnierze w operacji MONUC w Demokratycznej Republice Kongo (DRK); [http://www.wojsko-polskie.pl/articles/wie-w/4185/227,Polscy+%C5%BCo%C5%B8nierze+w+operacji+MONUC+w+Demokratycznej+Republiki+Konga+\(DRK\).html](http://www.wojsko-polskie.pl/articles/wie-w/4185/227,Polscy+%C5%BCo%C5%B8nierze+w+operacji+MONUC+w+Demokratycznej+Republiki+Konga+(DRK).html)

67 Polski Kontyngent Wojskowy w Czadzie; <http://www.pkwc Chad.wp.mil.pl/pl/28.html>

Wydaje się, że rozwój Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa UE spowoduje wydatne zwiększenie udziału tej organizacji w kreowaniu światowej polityki bezpieczeństwa, w tym organizacji misji pokojowych.

Formą działań na rzecz pokoju, która jak się wydaje powoli przechodzi do historii są operacje pokojowe (stabilizacyjne) organizowane przez tworzone ad hoc koalicje międzynarodowe w sytuacji, gdy nie udawało się osiągnąć konsensusu na forum ONZ.

W latach 1953–2009 Polska uczestniczyła w ośmiu tego typu operacjach. Pięć z nich to były misje obserwacyjne (Korea, Wietnam, Laos i Kambodża, Nigeria i ponownie Wietnam). Misje te realizowane były od kilku do kilkudziesięciu lat i zaangażowano w nich blisko cztery tysiące oficerów i żołnierzy Wojska Polskiego. Uczestnictwo w misjach obserwacyjnych było znakomitą szkołą dla wielu polskich żołnierzy w doskonaleniu umiejętności działań w operacjach pokojowych.

Tabela nr 21.

Inne operacje pokojowe

Nazwa operacji	Skrót angielski	Miejsce operacji	Początek	Koniec	Liczebność kontyngentu
Komisja Nadzorcza Państw Neutralnych (The Neutral Nations Supervisory Commission)	NNSC	Korea	1953	2001	1 065
Międzynarodowa Komisja ds. Nadzoru i Kontroli (International Commissions for Supervision and Control)	ICSC	Wietnam, Laos, Kambodża	1954	1975	1 928
Zespół Obserwacyjny w Nigerii (Observer Team to Nigeria)	OTN	Nigeria	1968	1970	5
Międzynarodowa Komisja ds. Kontroli i Nadzoru (the International Commission of Control and Supervision)	ICCS	Wietnam	1973	1976	650
„Pustynna Burza”		Arabia Saudyjska	1990	1991	393
Wielonarodowe Siły Osłonowe (Multination Interception Force)	MIF	Zatoka Perska	2000	2001	6
„Enduring Freedom Iraq”		Kuwejt – Irak	2002	2002	40
Polski Kontyngent Wojskowy w Międzynarodowych Siłach Zbrojnych w Iraku (Polish Armed Force in Multi-National Force – Iraq)	PAF MNFI	Irak	2003	2007	15 700
Ogółem liczba żołnierzy, obserwatorów wojskowych i policjantów:					19 787

Źródło: opracowanie własne.

Po zakończeniu „zimnej wojny” operacje koalicyjne zmieniły nieco charakter i w większości realizowane były, jako misje zbrojne pod przywództwem Stanów Zjednoczonych przy ograniczonym mandacie Narodów Zjednoczonych. Polska uczestniczyła w czterech takich misjach, z których niewątpliwie najważniejszą była operacja w Iraku. W marcu 2003 r. wojska USA i sojuszników weszły do Iraku i w niespełna cztery tygodnie pokonały siły irackie. Polska od początku aktywnie włączyła się w działania państw koalicji, a polski kontyngent wojskowy stał się jednym z ważniejszych w całej koalicji. 3 września 2003 r. Wielonarodowa Dywizja Centrum-Południe (MND CS) pod polskim dowództwem przejęła odpowiedzialność za strefę składającą się z pięciu prowincji (Qadisija, Nadżaf, Wasit, Karbala i Babilon). Początkowo MND CS składała się z trzech brygad wielonarodowych: polskiej (2400 żołnie-

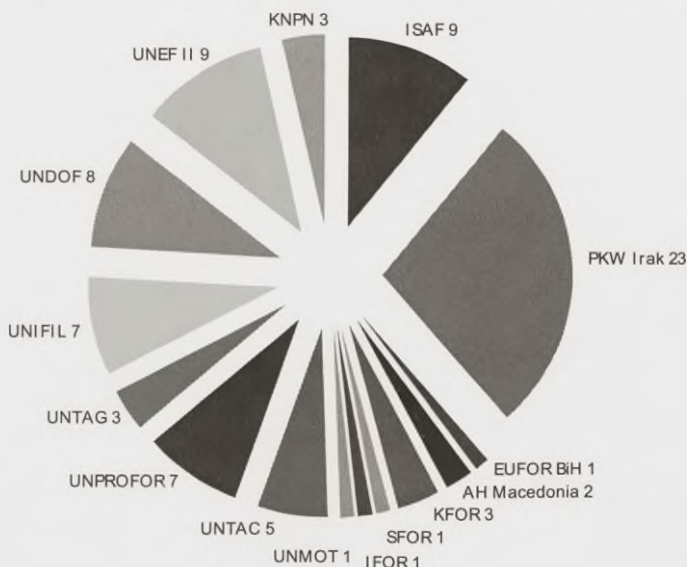
rzy w prowincjach Babilon i Karbala); ukraińskiej (1800 w prowincji Wasit) i hiszpańskiej (1300 w prowincjach Qadisija i Nadzaf). W sumie w skład dywizji wchodziły kontyngenty wojskowe i personel z 24 państw, który w późniejszych latach ulegał różnym zmianom⁶⁸.

Początkowo misja w Iraku miała przede wszystkim charakter stabilizacyjny. Głównym zadaniem pierwszej zmiany PKW w Iraku było zapewnienie bezpieczeństwa w strefie odpowiedzialności. Główny wysiłek tej zmiany skupiony był na stabilizacji sytuacji w kraju, rozminowaniu i ograniczeniu dostępu do broni grupom terrorystycznym oraz stworzeniu warunków do szerokiej działalności elementów współpracy cywilno-wojskowej. Wraz z rozwojem sytuacji w Iraku zmieniał się także charakter zadań kolejnych zmian PKW. Do dotychczasowych – stabilizacyjnych, dochodziły coraz istotniejsze działania na rzecz wsparcia procesu transformacji irackich sił bezpieczeństwa, a misja ze stabilizacyjnej przekształcała się stopniowo w stabilizacyjno-szkoleniową, by ostatecznie przekształcić się w typowo szkoleniową. Zmiana charakteru wykonywanych zadań pozwoliła na zmniejszenie liczebności kolejnych kontyngentów – z około 2,5 tysiąca żołnierzy w 2003 r. do ok. 1,4 tys. w 2007 r. W sumie w Iraku służyło około 15 700 żołnierzy polskich. Rezultaty polskiej obecności wojskowej w Iraku należy ocenić pozytywnie. Zawdzięczamy to dobremu przygotowaniu misji, profesjonalizmowi żołnierzy oraz względnie przychylnemu nastawieniu Irakijczyków do naszego zaangażowania w procesy transformacji ich państwa. Doświadczenia wyniesione z misji irackiej przyczyniły się do przyspieszenia modernizacji polskich sił zbrojnych, dostosowując ich funkcjonowanie do nowych wyzwań bezpieczeństwa.

Najbardziej dramatyczną kwestą związaną z misjami na rzecz pokoju są oczywiście straty osobowe. W 15 operacjach pokojowych i stabilizacyjnych w latach 1953 – 2009 poległo w sumie 83 żołnierzy. Największe straty przyniosły misje stabilizacyjne w Iraku i Afganistanie (razem 32 osoby) oraz operacje, w których zaangażowane były duże liczebnie kontyngenty wojska.

Wykres nr 8.

Żołnierze Polscy polegli w misjach pokojowych i stabilizacyjnych (1953-2009)

Źródło: Pamięci Poległych w misjach poza granicami kraju; <http://www.knnp.pamiecipoległych.mon.gov.pl/?a=true>

68 Polski Kontyngent Wojskowy w Iraku; <http://www.pkwirak.wp.mil.pl/pl/index.html>

Udział Wojska Polskiego w misjach pokojowych i stabilizacyjnych to jedna z najbardziej chwalebnych, a jednocześnie najniebezpieczniejszych kart jego w historii po 1945 r. Ich skutkiem było przywracanie pokoju na obszarach objętych wojną, a dzisiaj – co jest bardziej kontrowersyjne – wdrażanie demokracji w krajach rządzonych przez krwawe reżimy. Innym wymiarem tych operacji była konieczność dostosowania sił zbrojnych do działań w skrajnych często warunkach klimatycznych i terenowych, nabycie umiejętności koalicyjnego działania, a także kooperacji ze społeczeństwami o często bardzo różnej od naszej kulturze.

